

Список літератури

1. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения / Н. Д. Арутюнова // Аспекты семантических исследований / отв. ред. Н. Д. Арутюнова, А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1980. – С. 156–249.
2. Загребельная Н. В. Лексико-семантическое поле «Водное транспортное средство» как фрагмент англоязычной наивной и профессиональной картины мира : дисс. ... канд. филол. наук (10.02.04) / Наталья Вячеславовна Загребельная. – Одесса, 2012. – 194 с.
3. Левицкий Ю. А. Общее языкознание : учеб. пособ. / Ю. А. Левицкий. – 4-е изд. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 266 с.
4. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня // Потебня А. А. Слово и миф. – М. : Правда, 1989. – С. 17–200.
5. Сусов И. П. Введение в языкознание : учеб. для студ. лингв. и филол. спец. / И. П. Сусов. – М. : АСТ : Восток–Запад, 2008. – 379 с.
6. Цобенко О. В. Англомовне лексико-семантичне поле «Ювелірні прикраси» : дис. ... канд. філол. наук (10.02.04) / Ольга Василівна Цобенко. – Одеса, 2012. – 200 с.

I. Kolegaeva

WHAT THE WORLD IMAGE SHOWS: HUMAN FACTOR IN ONOMASIOLOGICAL PROCESSES

The article analyzes the appearance of different versions of the world image, namely, professional and naive ones. It clarifies the role of human factor (professional / lay men speakers) in onomasiological processes of diversified nominating identical segments of material culture. Illustrations are taken from English lexico-semantic fields "Water crafts" and "Jewellery".

Keywords: world image, onomasiology, perceptive and cognitive vision of the world.

Матеріал надійшов 11.09.2013

УДК 81'42:81'271.16

Монахова Т. В.

АЗІРІВКА ЯК СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Статтю присвячено дослідженню реалізації мовної гри в українському Інтернеті. Мовленнєвим підґрунтям новітньої мовної гри українців став ідіолект Прем'єр-міністра України Миколи Яновича Азарова. Продукування текстів в Інтернеті відповідно до особливостей мовлення М. Я. Азарова оформилося в певне соціолінгвістичне явище, яке й розглянуто в цій статті.

Ключові слова: мовна гра, ідіолект, інтернет-спілкування, азірівка.

Якщо погодитися з тезою, що ми живемо в культурно-історичну епоху, яку можна окреслити терміном «постмодернізм», доведеться погодитися з тим, що мовна гра стає важливим атрибутом сучасного спілкування. Мовна гра поширилася в наш час і на ті сфери диглосійного поля, де раніше, навіть у нещодавній минувшині, було важко її уявити: у мові політичних і громадських діячів, засобів масової інформації, а головне – у

всесвітній мережі Інтернет. Спеціальну мову Інтернету нині активно досліджують як українські, так і зарубіжні мовознавці. Свідоме й подекуди системне порушення мовних норм під час інтернет-спілкування спостерігають і в україномовних, і в англомовних, і в інших контентах.

Але метою цієї розвідки є не розгляд і опис особливостей української інтернет-мови, а, власне, аналіз суспільно-мовних реакцій навколо

ідіолекту Прем'єр-міністра України Миколи Яновича Азарова, який спостерігаємо в українському Інтернеті й в українських ЗМІ. Завданням статті не є аналіз власне ідіолекту Прем'єр-міністра, особливостей його мовлення, а розгляд новітніх виявів мовної гри в інтернет-просторі, вивчення суспільно-культурних рефлексій навколо цього соціолінгвістичного феномену.

Серед різновидів мовної гри традиційно називають пародії, каламбури, анекдоти, жарти, паліндроми, нонсени, парадокси, імплікацію тощо. Часто засобами мовної гри є емотивні смисли, фоносемантика, емотивний словотвір, омофонія тощо. «Форми лінгвістичного гумору – ігри в Мову та з Мовою – різноманітні: це й етимологічні міфи, і наукові пародії (які нерідко становлять сміливе вторгнення у допоки невідомі галузі знання), і лінгвістичні колажі, і «переклади», й «афоризми», і каламбури, і наявні в широкому асортименті «віршики» [2, с. 3]. Підґрунтям мовної гри дослідник В. І. Шаховський називає емоційні категоріальні ситуації та ситуації, що мотивують появу емоцій мовної особистості, які знаходять вираження в різноманітних формах мовленнєвої поведінки [5, с. 354]. Він стверджує: «Через мовну гру реалізуються лінгвокреативні потенції *Homo loquens*, що адаптують мовленнєву поведінку до емоційних контекстів спілкування. Мовні ігри здійснюються всередині емоційної рамки висловлювання, стартовою межею якої є емоційний мотив продуцента, а фінальною – емоційний комунікативний ефект: гедоністичний для продуцента й, як правило, комічний для реципієнта. При цьому реципієнтом може бути як безпосередній (прямий) адресат, так і непрямий (тобто спостерігач, слухач, не адресат). Зрозуміло, комунікативні ефекти мовної гри у спостерігачів при цьому можуть не збігатися з заданими мовцем інтенціями, якщо фонові знання, що об'єднують продуцента й реципієнта, закриті для спостерігача» [5, с. 354].

Українські медіа й україномовний Інтернет є тим простором, де мовна гра реалізується масштабно, залучаючи величезну кількість комунікантів. Особливістю такої гри є те, що фонові знання, тобто контекст, є зрозумілим для всіх учасників, реакції, як правило, можна класифікувати («негативна – байдужа – схвальна»), а саму мовну гру слід вважати явищем соціолінгвістичним, оскільки її засобами реалізують певні політичні й суспільні ідеї, вербуючи союзників і формуючи громадську думку. За визначенням лінгвіста О. В. Барста:

«Мережетура – це нова, принципово відмінна від традиційної, форма літератури, що змінює стосунки читача з автором, перетворюючи їх на співавторів, використовує нові технології, кінцевий продукт яких розміщується в комп'ютерній мережі й може видозмінюватися у часі багатьма читачами з різних місць одночасно» [1, с. 3].

Одна з реалізацій сучасної української мовної гри – так звана азівка.

В особистому блозі «для досліджень екзистенції» Артема Бебика, недописьменника й псевдофілософа, за автохарактеристикою, знаходимо таке: *«Азівка або смерть! Завжди почував певну втрату через те, що в українській не можна так спотворювати слова, як у російській, через переважно фонетичну структуру нашої граматики. Але сумувати довго не довелося, адже з'явилася по-справжньому самобутня альтернатива – азівка.*

Говірка походить від своєрідної вимови нинішнього прем'єр-міністра – вельмишановного Миколи Яновича Азарова. Азівці властиві крайнє радикальний ікавізм (перехід о, е тощо в і), акання (властиве російській мові нерозрізнення голосних о та а в ненаголошених складах), широке вживання росіянізмів. До того ж говірка вже набула власний лексикон, який прямим шляхом узятий з вуст Миколи Яновича» [Б].

Як відомо, будь-який ідіолект, тобто індивідуальне мовлення людини, має низку фонетичних, лексико-семантичних і граматичних особливостей. Знаючи це, текстологи не раз встановлювали авторство анонімних текстів: «...єдиний шлях до плідного опрацювання проблем атрибуції полягає у виявленні підсвідомих особливостей мови будь-якого автора, тобто таких елементів авторської манери оповіді, які були б наявні обов'язково і в будь-якому тексті наративного жанру. Подібні, суб'єктивно невідомі компоненти тексту швидше за все можуть міститися в його глибинах і бути виявлені як структурні складники мовленнєвого потоку» [3, с. 7]. Аналізувати письмові літературні тексти й живий усний дискурс – це різні речі. «Розвиток методів атрибуції, що ґрунтуються на аналізі синтаксичних структур мови отримав в літературі, мабуть, найбільший розвиток і обіцяє бути вельми плідним» [3, с. 8]. Другий напрям у розвитку методів квантитативної атрибуції, по суті, замикається на так званій стилеметрії, тобто на виявленні певної закономірності у зв'язках між різними синтаксичними структурами [3, с. 8].

Спостерігаючи за мовленням людини в режимі «он-лайн», себто наживо, по телевізору чи в інтернет-трансляції, співрозмовник реагує передовсім на фонетико-інтонаційне й граматику-семантичне оформлення. У випадку з М. Я. Азаровим уся критика припадає на порушення граматичних норм сучасної української літературної мови внаслідок хибного розуміння законів української фонетики. Суспільною реакцією на це стали постмодерністські стьобові «узагальнення» особливостей ідіолекту М. Я. Азарова та його висловлювань про українську мову.

Так, в інтернет-енциклопедії «Вікіпедія / Гумор» знаходимо статтю «Азірівка»: ***Азарівка** (азірівка, рос.: азаровка) – діалект, поширений, головним чином, у прикордонних з Росією регіонах нашої країни. Вірогідно, має бути віднесений до степових говорів південно-східного наріччя української мови. На думку деяких донецьких учених, первинний ареал поширення азірівки охоплював село Азарівка (що на Луганщині) та його найближчі околиці. Нині діалект набув поширення скрізь на теренах України та в близькому зарубіжжі. Найвиразнішим носієм цього діалекту є скандально відомий прем'єр-міністр України Микола Азаров. Азірівка знайшла своє місце й у текстах україномовного розділу Вікіпедії. Це пов'язується з поширенням інтернет-мереж на теренах, що населені носіями діалекту.*

Мовознавчі дослідження азірівки:

Довгий час азірівка не вирізнялася громадськістю й науковцями з так званого суржика. Увага на цьому діалекті сфокусувалася в 2012 році, коли агенція фейкових новин UaReview надрукувала висновки мовознавчого дослідження Олександра Наумова. Ігнорувати існування цього самотнього діалекту ставало неможливим завдяки невтомній словесній діяльності Миколи Азарова на посту Прем'єр-міністра України. Дослідження родоводу можновладця привело О. Наумова, луганського філолога, в невеличке село Азарівка, де йому вдалося почути зразки діалекту безпосередньо від його останніх носіїв. За непідтвердженою поки що інформацією Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля проводить дослідження фольклору в тій місцевості, зокрема зі сподіванням віднайти сліди міфічних кровосісів, згадуваних М. Азаровим. Ентузіастом дослідження азірівки є також славний український педагог і політик І. Фаріон.

Азірівка в сьогочасній Україні:

Азірівка фактично є мовою офіційних виступів не лише Миколи Азарова, але й, за рідкісними

натяками, всієї його молоді перспективної команди. (З найсвіжіших, на момент написання статті, прикладів варто згадати єдину й останню промову міністерки соціальної політики Н. Королевської в залі Верховної Ради.) Оскільки немає свідчень спільного походження, наскрізних родинних та кланових зв'язків між представниками влади «регіоналів», то можна зробити висновок про «природний» характер поширення діалекту по владній вертикалі шляхом некритичного прийняття підлеглими особливостей лексики свого керівника. З огляду на причетність М. Азарова до розроблення мовного законодавства та його обіцянки «покращити українську мову», може йтися, навіть, про зміну норм літературної мови в напрямку їх наближення до азірівки.

Критики досліджень О. Наумова вважають сфальсифікованими і результати його розвідок, і факт їх проведення, і навіть саму особу вченого. Натомість азірівку продовжують вважати різновидом суржика. Відповідно, вживання азірівки розцінюють як мовний розлад, пов'язаний з розумовою відсталістю.

Азарівка у Вікіпедії.

Останнім часом на сторінках україномовного розділу вільної енциклопедії Вікіпедія дедалі частіше з'являються статті, написані азірівкою. Часто – це автоперекладені статті з ініомовних розділів. Усі ці статті потребують виправлення згідно з нормами українського правопису. Апелювання до європейського та вітчизняного (в редакції Ківалова-Колесніченка) законодавства в даному випадку може розглядатись як демагогія, тролінг або баян» [В].

Зрозуміло, що цю статтю, вміщену до розділу «Гумор», не варто сприймати буквально. Цей текст із Вікіпедії лише унаочнює сформовану громадську думку й відбиває суспільне ставлення до предмета статті.

Звісно, ідіолект Прем'єр-міністра й мовна гра навколо цього не може претендувати на статус діалекту. Навіть суржик є явищем значно масштабнішим і масовішим. Відмінність між азірівкою та діалектами полягає в тім, що перша є явищем, штучно створеним унаслідок реакції на конкретний ідіолект і вживається для досягнення комічного ефекту. За такого розуміння вважаємо кваліфікацію «мовна гра» найбільш придатною для явища «азірівка».

Слід також сказати, що сам Микола Янович Азаров не є носієм української мови. Тому й термін «ідіолект», що ми його тут вживаємо, є дещо умовним, адже неповне засвоєння мовного коду та вимушене його вживання не можна

назвати індивідуальною мовою людини в повному значенні.

Гра в азірівку набуває розмаху і в соціальних мережах. Зокрема, у популярній серед молоді мережі «ВКонтакте» знайдено нібито персональну сторінку Прем'єр-міністра України, оформлену так: *«Здісь місто світого правінісу азірівка»*.

ПІДПІСЮЙТЕСЯ

Азірівка [azirivka] – осібілівій діалект, який деякі вчені віднісять до акремаї мові. Імеє спільні чертми с балачкай і русінськай мовай. Єдиній виявленій насій – Нікола Янівч Азірів. Мове присвоєна статус мови націанальнава меньшинства в Укрїїні» [ВК].

Серед інших прикладів реалізації азірівки як мовної гри українців є спілкування на різноманітних форумах із застосуванням ідіолектних рис М. Я. Азарова, щоправда гіпертрофованих. Ось приклад зі Львівського форуму: *«Мікала Янавч Азірів, урадж. Пахла [1] (нар. 17 грудня 1947, Калуга, РРФСР, СРСР) – українській пілітік, прем'єр-міністр Укрїїні (з 11 березня 2010). Одін з лідерів (з 23 квітня 2010 – Галава) Партії регіанів, першій вісьце-прем'єр-міністр та міністр фінансів Укрїїні в першаму (2002–2005) та другіму (2006–2007) урядах Віктара Янукавіча. Валадіє мівами: расійськаю, разуміє й абмежєна гіваріть укрїїнськаю. Під час прїзначєння Мікалі Азарава на пісаду прем'єр-міністра Укрїїні, грамадяні атрімалі міжжлівість азнайамітіся з декларацією пра дахаді Мікалі Янавіча. Ця декларація півністю відпівідала афісьційній трудавій біаграфії Азарава. Табта в біаграфії Азарава значіться, ща він нікалі не займався бізнесім, жів на адну зарплату. Отаж і декларація 2009 раку Мікалі Янавіча відпівідна: ні автамібілів, ні дач, ні жітлавих будінків, ні велікіх земельніх ділянак, ні серйазніх рахунків в банку, ліше адна квартира»* [Ф].

Азірівка як мовна гра вже давно перетворилася на гіпертекст. «Гіпертекст – це електронний

художній твір, комп'ютерно організований. Гіпертекст визначають як нелінійний текст, що розгалужується, дозволяє читачеві самостійно вибрати шлях читання («броузинг») за його фрагментами. Гіпертекст – це метод об'єднання документів; це механізм для нелінійної структуризації тексту; це форма організації текстів» [4, с. 25]. Окрім комп'ютерного оформлення й нелінійності структури, гіпертекст азірівки дозволяє комунікантам включатися в гру в будь-який момент, продукувати тексти відповідно до заданих правил, тиражувати й поширювати свої та чужі тексти способом «перепосту».

Будучи центральним поняттям у житті сучасної людини, гра стає майже обов'язковим видом діяльності, її вивчає чимало наук. Постмодерністська доба перетворила гру на спосіб існування людини, на шлях розширення власного життєвого простору, на метод набуття нових смислів у житті. Мовна гра – різновид загальної ігрової тенденції в суспільстві. З появою та розвитком Інтернету ця форма спілкування стає обов'язковою. Мовну гру дослідники часто розуміють як варіювання плану вираження й плану змісту мовних знаків аж до порушення норм на різних мовних рівнях з метою самовираження та емоційного впливу на адресата й отримання задоволення від мовної імпровізації.

Таким чином, азірівка – різновид суспільно-мовної гри, який ґрунтується на ідіолектних особливостях мовлення Миколи Азарова, вживається для створення комічного ефекту й виклику позитивних емоцій комунікантів. Перспективами подальших досліджень з теми можуть стати соціолінгвістичні опитування з метою виявити ставлення українців до цього явища, аналіз можливих впливів азірівки на грамотність підлітків, вивчення кореляції (чи відсутність зв'язку) азірівки з суржи́ком і мовними нормами тощо.

Список скорочень використаних джерел

1. В – Вікіпедія : Гумор / Азірівка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрана.
2. Б – Блог Артема Бебика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.artem-bebik.com/2013/02/azirivka.html>. – Назва з екрана.
3. Ф – Львівський форум «Відпочинок за кавою у Львові» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.lvivskakava.com/index.php?topic=2853.0>. – Назва з екрана.
4. ВК – ВКонтакте [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vk.com/aziriv>. – Назва з екрана.

Список літератури

1. Барст О. В. Структурно-семантические особенности организации гипертекстового нарратива : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Ольга Владимировна Барст. – СПб., 2005. – 25 с.
2. Лингвисты шутят / сост. А. К. Киклевич. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 216 с.
3. От Нестора до Фонвизина. Новые методы определения авторства / Под ред. Л. В. Милова. – Магадан, 2008. – 448 с.
4. Чернявская В. Е. Лингвистика текста : Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность : [учеб. пособ.] / В. Е. Чернявская. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 248 с.
5. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций : [монография] / В. И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.

T. Monakhova

AZIRIVKA AS A SOCIOLINGUISTIC PHENOMENON

This article is devoted to the realization of language games on the Ukrainian Internet. The speech foundation of the modern Ukrainian language games is the idiolect of the Prime Minister of Ukraine Mykola Azarov. The production of Internet texts according to the speech features of Mykola Azarov took shape in a particular sociolinguistic phenomenon that is discussed in this paper.

Keywords: language game, idiolect, Internet communication, azirivka.

Матеріал надійшов 06.08.2013

УДК 811.2112

Матузкова О. П.

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СТРУКТУРА

Статтю присвячено проблематиці опису структури ідентичності, що дає змогу дійти до визначення ідентичності як наукового поняття. У структурі ідентичності виокремлено три базисних рівні: індивідуально-колективний, суб'єктно-об'єктний і когнітивно-емоційний. Розглянуто основні характеристики кожного з рівнів та їх структурні компоненти.

Ключові слова: ідентичність, індивідуально-колективний рівень, когнітивно-емоційний рівень, структурні компоненти, суб'єктно-об'єктний рівень, структура.

Ідентичність – вельми складне і багатогранне поняття, що інтегрує культурний, ментальний, соціальний, комунікативний і мовний аспекти. Усі визначення ідентичності дозволяють зробити висновок, що ідентичність індивіда і групи створюється мовою, якою вони користуються, культурою, до якої вони належать, суспільством, у якому вони живуть, у їх розумовій та комунікативній діяльності. Мова за своєю суттю виконує три ролі в поєднанні комунікантів один з одним та з їх культурою: це 1) «символ соціальної ідентичності» [9, с. 67]; 2) засіб соціального спілкування і 3) сховище культурного знання.

Мова одвічно забезпечувала єдність роду першої людської спільноти – тобто можливість для людини проникати за межі власного

народження і власної смерті, стати «наступником померлого прачура і прачуром майбутнього нащадка» [5, с. 1154–1155]. І оскільки ім'я містило соціальну роль його поняття, то набір імен певного роду моделював структуру роду в цілому [там само], яка передавалася від покоління до покоління. Ця трансляція забезпечувала і забезпечує самототожність спільноти, тобто її ідентичність.

Існування кожної конкретної культури здійснюється у нерозривній взаємодії двох форм її буття – об'єктивній і суб'єктивній, що забезпечує її ідентичність і, отже, самозбереження і самобутність у всіх змінах у нормативно-ціннісній та смислових сферах. Ідентичність тут є суттєвим і відносно постійним проявом і,